

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ҚАЗІРГІ ЖҮЙЕСІНЕ САЯСИ МОРАЛЬДЫҢ ӘСЕРІ

Бақтығалиева Х.Б¹.,

¹Абылай хан атындағы ҚазХҚӘТУ,

жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру факультеті,

халықаралық қатынастар мамандығы

Алматы, Қазақстан, e-mail: khadisha2397@gmail.com

Аңдатпа. Бұл мақалада қазіргі кезеңде саяси моральдың халықаралық қатынастарға әсері жайында баяндалған. Этикалық және моральдық мәселелермен ауырланған қазіргі заманғы әлемнің сын-қатерлеріне неғұрлым лайықты жауап табуға тырысуда қоғамның қатысуы өте маңызды. Халықаралық қатынастардағы этикалық пайымдардың көбі космополиттік көзқарастан пайда болады, ал біздің негізгі моральдық ойымыз – «адам» деген үлкен жауапкершіліктен басталады, яғни, біздің қайда, қандай болсақ та адамзаттың алдында белгілі бір дәрежеде моральдық жауапкершілігіміздің барын білдіреді. Бұл ең алдымен, кез келген тұлғаға этикалық ұстанымнан ада көзқараспен қараудың өткір себебі жоқ екенін аңғартады, яғни ешбір адамды өзге адамнан кем көрмеу керек деген сөз.

Тірек сөздер: саяси мораль, халықаралық қатынас, қауіпсіздік, сенім, саясат, адамгершілік.

Халықаралық саясаттың басты мақсаты - бейбіт өмір, бостандық пен әділеттілікке қол жеткізу. Дәл осы құндылықтарды халықаралық қатынастардың субъектілері басшылыққа алуы қажет. Ол үшін, ең алдымен жоғары саяси жауапкершілік қажет. Бұл тиімді халықаралық саясаттағы ең тиімді ерекшелік. Сонымен қатар, жаһандану жағдайында әртүрлі саяси жүйелердің, мәдениеттердің, экономикалардың және әлеуметтік дамудың өзара әрекеттесуіндегі саяси институттардың рөлінің маңыздылығы бар.

Саяси этика - адамгершіліктің саясатқа және саясаттың моральға әсерін зерттейтін саяси философияның бөлімі. Сонымен қатар, саяси мақсаттар мен құндылықтарды моральдық тұрғыдан түсіну нәтижесінде пайда болған қолданбалы этика.

Платонның пікірінше, мінсіз мемлекет ақылдың ізгілігіне сай құрылып, азаматтардың ізгілігін насихаттауы керек, сондықтан философтар оны басқаруы керек. Аристотель өз еңбегінде саяси коммуникация этикалық негізге сүйенеді; саясаттың да, этиканың да мақсаты - өнегелі өмір. Ол өз шығармаларында қарастырған ізгіліктер - адамның әлеуметтік қасиеттері болатын. Мемлекет - бұл бостандық, ден саулығы және меншік сияқты азаматтық игіліктерді сақтауға және жақсартуға арналған қоғам. Мемлекетте азаматтар билікті қабылдай отырып, өмір сүру, бостандық және меншік құқығын қорғау үшін табиғи құқықтарының бір бөлігін құрбан етеді.

Мемлекеттік құрылым типі азаматтар ұстанатын құндылықтардың сипатына байланысты болып келетіндіктен, адамгершілік пен саясат мағыналы түрде байланысты: белгілі мораль - белгілі бір саясаттың негізі.

1919 жылы Макс Вебер өзінің танымал «Саясат - кәсіп және мамандық ретінде» еңбегінде саяси этика мәселелерін қайтадан жеке адамгершілікке ауыстырды: саясаттағы адамгершілік қасиеттері мемлекет қайраткерінің жеке қасиеттерімен анықталады,-деді. Ол саясаткердің кәсібінің сипатына сәйкес келетін адамгершілік қасиеттерін анықтады[1].

Сонымен, саяси этика тарихында екі тенденция бар: саясаттың адамгершілігін мемлекет қайраткерлерінің ізгіліктерімен байланыстыру немесе саясаттағы этикалық нормалар әлеуметтік механизмдер мен саяси процестердің жұмыс істеуі нәтижесінде пайда болады деп сену.

Қазіргі жаһандану дәуірінде саяси мораль мәселесі айтарлықтай күрделі, ол әр түрлі мәдениеттер мен идеологиялардағы әр түрлі құндылықтар жүйесі арасындағы қақтығыста, саяси мораль туралы теориялық идеялардың қақтығысында да көрінеді.

Мәселе халықаралық қатынастарда адами мүмкіндіктерінің шектеулі болып көрінуімен шиеленісе түседі:

-біріншіден, мұнда мемлекеттік эгоизм міндетінің болуы;

-екіншіден, моральдық қақтығыстың шексіз аймағы (әлеуметтік қатынастар аясындағыдан айырмашылығы, онда бұл аймақ мемлекеттің зорлық-зомбылыққа заңды монополиясымен шектеледі);

-үшіншіден, қарулы зорлық-зомбылық, соғыс, қауіпсіздік пен өмір сүру мәселелерін мемлекеттердің бірінші кезектегі мәселелеріне айналдырып, имандылық пен әділеттілік туралы алаңдаушылықты екінші орынға қоюы.

Саяси моральдың негізгі мәселелері мақсаттар мен құралдар арасындағы немесе процесс пен нәтижелер арасындағы қақтығыстар емес, керісінше мақсаттар мен нәтижелердің құндылықтары арасында. Саяси моральдың көптеген маңызды шешілмеген мәселелері жартылай және бейтарап талаптар мен міндеттемелер арасындағы жалпы шиеленістен туындайды. Бұл ең белсенді бағыттардың бірі - жаһандық дистрибьюторлық сот төрелігінен байқауға болады[2].

Жалпы саяси ғылымдар көптеген идеологиялық қақтығыстарды анықтауға және шешуге бағытталған. Үнемі саяси дискурстың басында тұрған мәселелердің бірі - қазіргі қоғамдағы саяси шешімдер қабылдау процесінде адамгершілік пен этика шешуші фактор бола ма деген сұрақ. Моральдық саяси пікірталастарды ынталандыратын негізгі құндылықтар адамның қоғамдағы өзіндік орнын қалай анықтайтындығын анықтайтын жеке сенім жүйесінде терең тамыр жайған. Бастапқы сәйкестіліктің бұл құндылықтары нәсіл, жыныс, жыныстық бағдар және әсіресе жеке адамның көптеген негізгі құндылықтарының негізі болып табылатын дін болып табылады. Моральдық саясат бізді фактілер мен пайымдаулар үстемдік ететін аймақтан шығарады, ал қоғамтанушылар, әсіресе саясаттануға маманданған адамдар құндылықтар саласында өздерін жайлы сезінеді. Моральдық саясат көбіне құндылықтармен, әсіресе қоғам немесе мемлекет қабылдаған құндылықтармен және қоғам немесе мемлекет бұзылған деп анықтайтын құндылықтармен байланысты. «Біз коммерциялық қоғамнан индустриалды қоғамға ауысқан кезде біз өзін-өзі бақылау, импульстан бас тарту, тәртіп пен

байсалдылық енді мұндай қасиетті қасиеттер болмайтын жаңа құндылықтар жиынтығын жасадық» [3]. Құндылықтардың мемлекеттік қабылдауы белгілі бір топтардың әлеуметтік мәртебесін күшейтеді, ал басқаларының мәртебесін төмендетеді [4].

Қазіргі заманғы өмірдегі саяси талдаудың тақырыбы - бұл сенімділер билікті жүзеге асыра алатын жағдайда, жеке құндылықтар мен көзқарастардың және саяси тәжірибелердің дәйектілігі. Негізгі ұстаным - адал адамдар көшбасшылықты адалдықпен жүзеге асыруы керек, ал оның жеке құндылықтары мен көзқарастары сайлаушылардың қолдауынан айрылу есебінен болса да, оның саяси көзқарастары мен шешімдеріне сәйкес келуі және сәйкес келуі керек.

Қазіргі саяси тәжірибе көрсеткендей, саяси мәселелердің адамгершілік аспектілерінің маңыздылығын түсінбейтін және қабылдамайтын белсенді саясаткерлердің саны өте көп.

Моральдық көзқарасқа сәйкес, қандай-да бір саяси шешімдер қабылдамау немесе жүзеге асырмау, моральға терең байланған және моральдық заңсыздықтарға толы мәселелерге қатысты, тек зайырлы түрде және ешқандай қатысусыз принципті баса көрсету қажет.

Мораль мен этика әлеуметтік категориялар ретінде кез-келген қоғамда саяси мәдениетті қалыптастыру үшін өте маңызды. Саяси әлеуметтену процесі арқылы бұл категориялар ұлттың мәдениетіне ғана емес, оның саяси идеологиясына да әсер етеді.

ӘДЕБИЕТ

[1] Беляева, Е. В. Прикладная этика: құрал.- Минск : БГУ, 2016. - 43б.

[2] Цыганков П.А. Халықаралық қатынастардағы саяси әлеуметтану, оқу құралы. – Мәскеу, 1994.-141б.

[3] Лъупчо Ристовски, Қазіргі қоғамдағы саясаттағы мораль мен этика// мақала.- АҚШ. -2017. – 89б.

[4] Dauletova G.O., Baissultanova K.Sh. International cooperation of Kazakhstan and China in the field of education in the framework of "One belt - one way" in online mode // Известия КазУМОиМЯ им. Абылай хана. Серия «Международные Отношения и Регионоведение». –2020. – № 4 (42).

REFERENCES

[1] Beläeva, E. V. Prikladnaia etika: (Applied Ethics). qūral.- Minsk : BGU, 2016. - 43b.

[2] Sygankov P.A. Halyqaralyq qatynastardaǵy saiasi äleumettanu. (Political sociology in international relations). oqu qūraly. – Mäskeu, 1994.-141p.

[3] Lupcho Ristovski, Qazırgı qoǵamdaǵy saiasattaǵy moräl men etika (Morality and Ethics in politics in modern society). maqala.-AQŞ. -2017. – 89p.

[4] Dauletova G.O., Baissultanova K.Sh. International cooperation of Kazakhstan and China in the field of education in the framework of "One belt - one way" in online mode. Известия КазУМОиМЯ им. Абылай хана. Серия «Международные Отношения и Регионоведение». –2020. – № 4 (42).

THE EFFECT OF POLITICAL MORALS ON THE CURRENT SYSTEM OF INTERNATIONAL RELATIONS

Baktygaliyeva K.B.¹,
¹faculty of postgraduate education,
specialty of international relations, Ablai Khan KazUIRWL,
Almaty, Kazakhstan,
e-mail: khadisha2397@gmail.com

Abstract. This article discusses the impact of political morality on contemporary international relations. Community participation is essential in trying to find a more appropriate response to the challenges of the modern world, which is fraught with ethical and moral problems. Many ethical considerations in international relations arise from a cosmopolitan point of view, and our basic moral idea begins with a great responsibility of “man”, that is, we bear a certain degree of moral responsibility to humanity, wherever we are. First of all, this means that there is no compelling reason to treat any person unethically, that is, no one should be considered inferior.

Keywords: political morality, international relations, security, trust, politics, morality.

ВЛИЯНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ МОРАЛИ НА СОВРЕМЕННУЮ СИСТЕМУ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Бактыгалиева Х.Б.¹,
Факультет международное отношение
КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: khadisha2397@gmail.com

Аннотация. В этой статье обсуждается влияние политической морали на современные международные отношения. Участие общества очень важно в попытках найти более подходящий ответ на вызовы современного мира, который чреват этическими и моральными проблемами. Многие этические соображения в международных отношениях возникают с космополитической точки зрения, и наша основная моральная идея начинается с большой ответственности «человека», то есть мы несем определенную степень моральной ответственности перед человечеством, где бы мы ни находились. Прежде всего, это означает, что нет веских причин относиться к любому человеку неэтично, то есть никого нельзя считать неполноценным.

Ключевые слова: политическая мораль, международные отношения, безопасность, доверие, политика, мораль.

Статья поступила 18.03.2021